

Ulighed handler også om andet end penge

DEBATINDLÆG

AUGUST 2026

Den økonomiske ulighed i Danmark har været støt stigende gennem flere årtier, og det er en udfordring for enhver regering – uanset farve. Velfærdssamfundet er en forsikring, et sikkerhedsnet spændt ud under hele vores liv.

Skrevet af forskningschef Rasmus Landersø

Denne Kronik blev bragt i Jyllands-Posten 11. august 2026

At regeringen ønsker at adressere ulighed i Danmark, bør stå klart, efter regeringsgrundlaget blev fremlagt. Tiltag som højere overførsler til ældre med få ressourcer, lavere moms på fødevarer og tandlægehjælp har alle samme grundingsrediens.

Danmark har dog også en anden form for ulighed, der ikke kun handler om indkomst, men om adgang. Om hvem der kan få en tid i systemet, finde den rigtige indgang, forstå reglerne, presse på – eller købe sig udenom.

Denne ulighed opstår ved, at vores velfærdssamfund i stigende grad ikke kan følge med borgernes forventninger, med det resultat, at adgang til gode og rettidige tilbud vil kræve et kompas, der kun er nogle forundt. Et kompas, der typisk findes hos de ressourcestærke.

Og jo større afstanden mellem forventning og realiteter bliver, desto større bliver gevinsten ved at bruge kompasset.

Kompasset har to nåle. Den ene peger mod det, der kan købes for penge, hvilket ofte involverer private tilbud som alternativ til de offentlige. Den anden nål bruger man til at navigere i en stadig mere kompleks offentlig sektor med stadig flere flaskehalse.

Udfordringerne begynder allerede i børnehøjde. Der er store forskelle i, hvordan børn klarer sig i skolen alt efter familiebaggrund og bopæl, og uligheden i, hvem der går i skole med hvem, har været stigende i mange år.

Flere og flere går i privatskoler, hvor børnene ofte kommer fra mere ressourcestærke hjem og klarer sig godt målt både på faglighed og trivsel. Og samtidig er forældre villige til at betale meget for at bo tæt på gode folkeskoler, for det er den direkte adgang til dem. Det er den ene kompasnål.

Men selv når skoledistrikterne ændres for at gøre sammensætningen i skolen mere lige, starter børn med ressourcestærke forældre ofte ikke i skolen i det nye skoleområde, hvis ressourcerne er færre der. Dette sker ved brug af den anden kompasnål: navigationen i det offentlige tilbud og regler – i dette tilfælde kommunens pladsanvisning.

Hvem der har råd til at bosætte sig i forskellige områder og forskellige skoleoplande eller starter på privatskoler, er forskelle, vi kender. De er stigende, men det er noget, vi kan se og måle. Men det andet – navigationen i de offentlige tilbud – er meget svært at se udefra, hvad enten man er forsker eller politiker.

Det eneste, der kan ses, er resultatet: Forskellene i, hvem der går i skole sammen, hvem der klarer sig godt i skolen, hvem der har udfordringer og en stigende social arv.

Og vigtigheden af kompasset ses måske klarest i dag, når det handler om børn og unges trivsel. Hver måned byder på nye historier om ventetider, familier, der må gribe børn i trivselsmæssigt frit fald, stigninger i afvisninger i det offentlige og søgning mod private udredninger i børne- og ungepsykiatrien – sågar at flere hyrer private medhjælpere som støtte til at navigere i de offentlige tilbud og krav. Veje uden om, hvad der opleves som manglende kvalitet eller adgang.

Listen med eksempler er lang. Også når gymnasiestart nærmer sig, er der gevinster at hente ved at navigere i de offentlige tilbud. Og det er unge fra ressourcestærke familier, der oftest gør dette – for nogles vedkommende sågar via pludselige adresseændringer umiddelbart inden ansøgningsdeadline.

Og det var "bare" på børne- og ungeområdet. Hvem er bedst til at navigere i et presset sundhedssystem? Og når det gælder hjælp til ældre? Problematikken vedrører hele velfærdssamfundet fra barndom til alderdom.

Den økonomiske ulighed i Danmark har været støt stigende gennem flere årtier – hvilket også flittigt debatteres ved hver ny opgørelse af eksempelvis Gini-koefficienten.

Disse øjebliksbilleder overser noget mere grundlæggende. Velfærd handler ikke kun om, hvad vi har i dag, men også om sikkerhed og fremtidsudsigter. Og når der fokuseres på dette, er uligheden blandt familier i Danmark større, end hvad indkomst i en snæver betragtning viser.

En del af regeringsgrundlaget berører nogle af de områder, jeg har nævnt, såsom ældre med få ressourcer, ventetider i børne- og ungepsykiatrien og de mest fagligt udfordrede skoler. Men det er enkelte "nålestik" og langt fra tilstrækkeligt, hvis man ser ulighed i et bredere perspektiv.

De udfordringer, jeg beskriver, stikker dybere og er mere komplekse end en enkelt overførsel eller et enkelt tiltag.

Velfærdssamfundet er en forsikring, et sikkerhedsnet spændt ud under hele vores liv. Og derfor er stigende forskelle i adgang til velfærdsservicer en udfordring, der burde have enhver regerings opmærksomhed.

Selvom der på tværs af det politiske skel er betydelige forskelle i synet på spørgsmål som omfordeling og det offentlige rolle, er der en meget bred politisk opbakning til den grundlæggende samfundskontrakt. Om vigtigheden af et sikkerhedsnet, lige adgang til ting som uddannelse, behandling i sundhedsvæsenet, støtte til dem, der ikke kan selv, og lighed i livsmuligheder.

Men hvis flere og flere oplever, at kontrakten ikke overholdes, vil opbakningen så blive ved med at være til stede? Spørgsmålet er, om det er ved at være tid til at gentænke dele af vores velfærdssamfund, så vi ikke ender med at bevæge os længere væk fra målet.

En mulighed er at lade stå til. Det vil dog også give videre grobund til et samfund, der deler sig op, hvor den grundlæggende tro på, at vi er en del af det samme – hvad end adressen er i hovedstaden eller provinsen, på tværs af sociale skel, eller om man er ung eller gammel – udvandes.

Vi bør diskutere to grundlæggende ting. Det ene i erkendelse af, at mange ønsker mere, end de kan få fra det offentlige side. En del er personer og familier, der har betydelige ressourcer.

Bør vi sikre en mere lige fordeling af muligheder ved i større grad at lade dem, der kan selv, modtage en basis og derfra gå så langt, de ønsker, ad f.eks. private veje, mens dem, der ikke har de samme ressourcer, bliver tilbudt mere fra offentlig side?

Det var tanker, både Lars Løkke Rasmussen og Martin Lidegaard luftede i 2023. Førstnævnte talte om, at »(v)i er nødt til at gentænke det skandinaviske velfærdssamfund«, mens sidstnævnte fremhævede, at »(d)er er en ubalance i øjeblikket mellem generationerne, både i forhold til indkomster og til den velfærd, vi kan se frem til at have«.

Det andet aspekt handler om flaskehalse i adgang til offentlige services. Jo mere trange, indgangene til den nødvendige hjælp bliver – som det f.eks. ses på børne- og ungeområdet i dag, hvor flere og flere ønsker, at deres børn kan modtage en støtte, som ikke kan følge med behovet – desto klarere bliver vi nødt til at være i, hvem vi vil hjælpe først.

Hårde valg, der handler om at målrette mod dem, der har mest brug for det, for at støtten bliver givet i tide og ikke bliver udvandet.

Og det kræver samtidig, at vi sørger for, at der ikke opstår så klare incitament til at søge genveje uden om den offentlige løsning, som der ellers ville være, når først afstanden mellem forventninger og faktiske muligheder er blevet for stor. Dette kræver rettidig omhu fra politisk side.

For nogle vil det måske lyde som et opgør med vores samfundsmodel. Måske er det også det set fra nogle vinkler. Andre kan dog mene, at hvis alternativet er, at den nuværende samfundsmodel udvandes og finder opbakning hos færre og færre, er nytænkning nødvendig. Ikke at gøre noget er også et valg.

Relevante medarbejdere

Rasmus Landersø
Forskningschef, Velfærd

rl@rff.dk

+45 20 70 44 29

ARBEJDSMARKED OG BESKÆFTIGELSE
SKOLE OG UDDANNELSE

Vidensoverblik fra ROCKWOOL Fonden

Vidensoverblik fra ROCKWOOL Fonden (ISSN 1396-1217) udgives for at informere offentligheden om resultaterne af den løbende forskning.

Vidensoverblikket er ikke ophavsretligt beskyttet og må frit citeres eller kopieres med fornøden kildeangivelse.

Du kan se andre udgivelser på:
<https://www.rockwoolfonden.dk/udgivelser>